

REFLECTEREN

Reflecteren in een creatief proces

Reflecteren bij creatieve processen, hoe doe je dat? Een bevlogen onderzoeksgroep vanuit Akte2 en KEK onderzocht de waarde van reflecteren en deed veldonderzoek bij scholen die daar al mee bezig zijn. We ontdekten **vier niveaus bij reflecteren** en hebben onze bevindingen vormgegeven **in vier producten**.

1. Een rapportage: reflecteren met kwaliteit. Hierin is het onderzoek beschreven met o.a. meer theoretische achtergrondinformatie over reflecteren en de vier niveaus die we ontdekten.
2. Een animatiefilm waarin de waarde van reflecteren en de vier niveaus zijn vormgegeven
3. Voorbeelden van vragen op de vier niveaus.
4. Een opzet voor de training.

Training

De training bestaat uit een inleidend gesprek met opdracht, het filmpje, een creatieve opdracht, verdiept gesprek en bespreking, oefenen of formuleren van eigen reflectievragen.

Trainingsdoelen

Afhankelijk van het team waarmee je werkt en hun vragen, kan je verschillende kanten van reflecteren in een creatief proces belichten.

Zoals:

- Het vergroten van betrokkenheid van kinderen bij wat ze maken.
- Het onderzoeken en inzetten van technieken uit de kunstvakken.
- Het onderzoeken van de wereld en hoe jij dat beleeft vormgeven.
- Betekenis geven aan wat je maakt en meemaakt.
- Inzicht krijgen in je maakproces en leren van maakprocessen van anderen.
- Mogelijkheden zien om je verder te ontwikkelen.
- Het begeleiden van creatieve processen.

Nodig

Voor het filmpje:

- digibord, link naar het filmpje of het filmpje gedownload op stick (je vindt de link onder het icoontje op pagina 4).

Voor de creatieve opdracht:

- materialen passend bij de door jou gekozen opdracht

Voor het reflecteren:

- A4 met reflectievragen op de 4 niveaus (zie pagina 6).

Overig: afhankelijk van je eigen werkwijze, denk aan plakbriefjes, stiften, flipover etc.

Start

Doel: Doel van de training samen vaststellen, afstemmen.

Laat de opdrachten afhangen van het doel en wat past bij de groep en bij jou.

Opties:

Teken op een in 1 minuut het gevoel dat je hebt bij reflecteren, laat je tekening zien en vertel over je gevoel. Kies een afbeelding (b.v. kaartje van het spel Dixit, uit een serie ansichtkaarten of die past bij wat je vandaag komt halen of waar je aan moet denken bij reflecteren of...). Waarop heb jij afgelopen week zelf gereflecteerd? Maak er een tekening van of schrijf even kort op. Deel met de groep.

Film

Doel: duidelijk maken wat reflecteren is, wat dit van je vraagt als leerkracht en introductie van de vier niveaus.

We hebben een kort en krachtig filmpje laten maken als teaser voor een verdiept gesprek. Dit filmpje zet je in in een training om met leerkrachten of (vak)docenten in gesprek te gaan over reflecteren bij creatieve processen: Wat is de waarde daarvan? Wat vraagt dit van de opdrachten die je geeft? Hoe kun je het inzetten? Wat vraagt dit van jou als leerkracht en wat vraagt dit van de klas als groep?

Bekijk de film *Reflecteren in een creatief proces* door hieronder in het icoontje op de pijl te klikken.

Bespreek de film na, bijvoorbeeld op de manier van Visual Thinking Strategies.

Creatieve opdracht

Doel: materiaal maken waarop je kunt reflecteren.

Doe een creatieve opdracht, bijvoorbeeld [Vis op je bord](#).

Deze opdracht hoeft niet af te zijn, neem 15 of 20 minuten.

- * Scheur een zelfportret, of plak een zelfportret met woorden uit de krant.
- * Kies woorden 9 woorden uit de krant die passen bij hoe je je op dit moment voelt en gebruik deze woorden in een gedicht.
- * Kies een sprookjesfiguur of een personage uit een boek of film waar je wel een dag mee zou willen ruilen. Speel hoe de ochtend van jouw rol eruit ziet. Kies een fragment en vertel vanuit je rol wat je hebt meegemaakt vanochtend.
- * Maak een zelfportret van klei. Deze is best ingewikkeld en heeft daardoor als dubbele bodem dat reageren als 'wat mooi' of 'wat knap' niet mogelijk is. Vooral als de tijd waarin je kan maken maar heel kort is.

Reflecteren

Doel: ervaren wat reflectievragen op verschillende niveaus met je doen.

Bespreek welke verschillende soorten vragen er zijn. Begin de training met taakgerichte vragen. Ga verder met vragen uit andere categorieën. Vraag door op wat deelnemers zeggen. Als je nu verder zou gaan met de opdracht, wat zou je dan willen gaan doen of uitproberen?

Reflecteer op het reflecteren

Doel: betekenis geven en bedenken wat je er verder mee zou willen.

Bespreek na afloop waar de vragen uit de verschillende categorieën een beroep op doen, bijvoorbeeld met de vraag:

- Welke vraag vond je fijn? Wat maakte dat je deze vraag fijn vond?

Als je gewerkt hebt met de opdracht *Een vis op je bord*, bekijk dan de vragen van die opdracht. In welke categorie vallen deze vragen?

- Welke vragen passen bij jouw klas op dit moment en waarom?
- Wat vraagt dit van jou? ¹
- Wat vraagt dit van de groep?²
- Wat voor soort opdracht hoort bij welke categorie vragen?

¹ Uit ons onderzoek is gebleken dat leerkrachten die vaker reflecteren zich onthouden van waardering, maar alleen teruggeven wat ze zien en doorvragen. Desgewenst kun je hen dit verschil in de training laten ervaren door bijvoorbeeld voor het reflecteren eerst werk van elkaar te waarderen en daarna te reflecteren en na afloop te bespreken wat voor verschil ze ervaren.

² Het kunnen verwoorden van gedachten en gevoelens is belangrijk. Het ene kind is taliger dan het andere kind. Goede communicatieve vaardigheden hangen samen met de sociale acceptatie van kinderen. Een plezierig en veilig klimaat is nodig om goed te kunnen reflecteren. Zonder relatie geen prestatie. Hoe prettiger je voelt, hoe meer je durft, en hoe meer je je kunt ontwikkelen. Door bijna alle leerkrachten wordt deze veilige klasomgeving genoemd als voorwaarde voor een open communicatie.

Kies uit onderstaande vragen afhankelijk van je insteek en bedenk samen meer vragen bij deze insteek: Welke vragen kunnen zorgen voor meer eigenaarschap bij het kind?

- Welke vragen stimuleren een onderzoekende houding?
- Welke vragen stimuleren het betekenis geven aan wat je maakt en wat je meemaakt.
- Welke vragen stimuleren het onderzoeken van technieken uit de kunstvakken?
- Welke vragen stimuleren het inzicht krijgen in je eigen maakproces en het leren van het maakproces van anderen.

Hoe verder?

Bespreek hoe men hier individueel of als team mee verder wil. Opties:

- Wat zou je willen gaan uitproberen?
- Wat heb je hiervoor nodig?

Eindig met een korte terugblik op ervaringen en gemaakte afspraken.

Hoe leer jij? Hoe werk je?

- Wat vind je dat goed ging, hoe heb je het aangepakt? Had je een plan?
- Wat vind je lastig bij het maken, wat maakt het lastig, wat kan helpen?
- Heb je ook tips voor jezelf om dit een volgende keer beter aan te pakken?
- Wat werkt juist heel goed en is wel een goede tip voor anderen?

Wat voelde jij je bij deze opdracht?

- Wat voel je bij het maken van deze opdracht?
- Hoe komt dat?
- Van welke keuzes word je blij?
- Zijn er ook dingen naar om te doen? Hoe ga je daar mee om?
- Wat voor inzichten (ontdekkingen) kun je hieruit meenemen in andere opdrachten?

Hoe verbind je je met je omgeving?

- Waar haal je voor dit project je inspiratie vandaan?
- Krijg je ook ideeën door anderen (wat die doen, zeggen, hoe ze het aangepakt hebben, wat je erover gelezen hebt...)
- Heb jij ook inspiratie aan anderen gegeven? Of heb je iemand geholpen?
- Wat zou je een volgende keer anders doen?

Wat zijn jouw motieven?

- Wat vind je belangrijk in/aan het werk dat je hebt gemaakt? Wat vertelt dit werk over jou?
- Wat wilde je vertellen, onderzoeken of laten zien?
- Waar zou je in willen groeien, verder willen onderzoeken of beter in willen worden?